

কৰিব। এই ব্যৱস্থাক ন্যাসৰক্ষী ব্যৱস্থা বোলা হয়। ন্যাসৰক্ষী ব্যৱস্থাত পুঁজিপতিসকলে সম্পূৰ্ণৰূপে ধন-সম্পত্তি ত্যাগ কৰিব নালাগে। তাৰ পৰিৱৰ্তে প্ৰয়োজনতকৈ বেছিখিনি তেওঁলোকে অভিভাৱকৰ দৰে ৰক্ষা কৰি সমাজৰ মংগলৰ কাৰণে ব্যৱহাৰ কৰিব।

গান্ধীজীৰ অৰ্থনৈতিক আৰু সমাজবাদী ধাৰণাত বিশিষ্ট সমাজবাদী চিন্তাবিদ ৰাফিনৰ "Unto This Last", কাৰ্লমাৰ্ক্স, টলষ্টয়ৰ লিখনি, আৰু বাইবেলৰ প্ৰভাৱ পৰিলক্ষিত হয়। গান্ধীৰ মতে মানৱ সমাজত বিভিন্ন চিন্তাধাৰা থাকিলেও তাৰ মাজত ঐক্যতা স্থাপন কৰিব পাৰি। প্ৰয়োজন অনুসৰি বয়বস্তুৰ সম বিতৰণৰ ব্যৱস্থা অহিংস সমাজবাদী সমাজত মানি চলিব লাগিব। সমবিতৰণৰ নীতি অনুসৰি সকলো মানুহে স্বাভাৱিক অভাৱ পূৰণ কৰিবৰ কাৰণে প্ৰয়োজনীয় বস্তুতকৈ অধিক আহৰণ কৰিব নালাগে। সেই কাৰণে গান্ধীজীয়ে ব্যক্তিগত সম্পত্তিৰ ওপৰত তেওঁলোকৰ ধাৰণা সংশোধন কৰাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়ে। তেওঁ ব্যক্তিগত সম্পত্তিৰ মালিকীস্বত্বৰ পৰিৱৰ্তে ন্যাস গঠন কৰাৰ পোষকতা কৰে। ন্যাস গঠন কৰিলে সমাজৰ কল্যাণৰ কাৰণে সম্পত্তিৰ প্ৰয়োগ কৰিব পাৰি।

গান্ধীজীৰ মতে ন্যাস গঠনে পুঁজিপতিসকলক নিজকে সংশোধিত হোৱাৰ সুবিধা দিব। তেওঁ শক্তি প্ৰয়োগ কৰি মাৰ্ক্সবাদীসকলৰ নিচিনাকৈ পুঁজিবাদ ধ্বংস কৰাটো নিবিচাৰে। গান্ধীজীয়ে পুঁজিপতিসকলক তেওঁলোকৰ অতিৰিক্ত সম্পদেৰে ন্যাস গঠন কৰি সম্পত্তি সীমিত হোৱাটো বিচাৰে। ন্যাস গঠনৰ আন এক উল্লেখযোগ্য দিশ হ'ল প্ৰয়োজন সাপেক্ষে চৰকাৰে আইন প্ৰণয়ন কৰি ব্যক্তিগত সম্পত্তি নিয়ন্ত্ৰণ কৰিব পাৰে। ৰাষ্ট্ৰ নিয়ন্ত্ৰিত ন্যাস ব্যৱস্থাত ব্যক্তিৰ নিজৰ ইচ্ছামতে সম্পত্তি ব্যৱহাৰৰ স্বাধীনতা নাথাকিব। উপাৰ্জনৰ ক্ষেত্ৰতো নিম্নতম আৰু উৰ্দ্ধতম সীমা থাকিব। উৎপাদনৰ ক্ষেত্ৰতো ব্যক্তিগত স্বার্থ পূৰণৰ সলনি সমাজৰ আৱশ্যকতাৰ ওপৰতহে লক্ষ্য ৰাখিব। ব্যক্তিগত সম্পত্তিৰ ব্যৱহাৰ কোনো লোকে নিজৰ লাভৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰিব নোৱাৰিব। সামাজিক আৱশ্যকতা অনুসৰি দ্ৰব্য উৎপাদিত হ'ব। ইয়াৰ ফলত কোনো ব্যক্তিয়ে যিকোনো দ্ৰব্য উৎপাদন কৰিব নোৱাৰিব।

আৰু পুঁজিবাদী শোষণৰ পৰা বক্ষা পাবৰ বাবে শ্ৰমিকসকলে ধৰ্মঘটৰ পন্থা গ্ৰহণ কৰে। গান্ধীৰ মতে, ধৰ্মঘট সদায় অহিংস আৰু স্বেচ্ছামূলক হ'ব লাগে। সত্যাগ্ৰহীসকলৰ শাৰীৰিক পৰিশ্ৰম কৰাৰ অভ্যাস থাকিব লাগে যাতে ধৰ্মঘটৰ ফলত পাৰিশ্ৰমিক নাপালেও তেওঁলোক চলি থাকিব পাৰে।

আইন অমান্য : সত্যাগ্ৰহৰ আইন অমান্য কৌশলটো বৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ। গান্ধীজীয়ে এই কৌশলটো বৰ শক্তিশালী আৰু কাৰ্যক্ষম বুলি মত প্ৰকাশ কৰিছে। অযুক্তিকৰ আৰু অনৈতিক আইনৰ বিৰুদ্ধে এই কৌশল অৰলম্বন কৰা হয়। এই কৌশল প্ৰয়োগ কৰোঁতেও জনসাধাৰণ সদায়ে অহিংস হ'ব লাগে। আইন অমান্যৰ এলেকা ব্যাপক নহৈ সীমিত হোৱা বাঞ্ছনীয়। গান্ধীজীয়ে ইংৰাজ চৰকাৰৰ বিৰুদ্ধে আইন অমান্য আন্দোলন কাৰ্যকৰী কৰিছিল।

হিজৰাট : হিজৰাটৰ অৰ্থ হ'ল আত্মনিৰ্বাসন। যিসকল ব্যক্তিয়ে চৰকাৰৰ অত্যাচাৰ, অন্যায় আৰু শোষণৰ বলি হৈ আত্মসন্মান হেৰুৱাক লগা হয় তেওঁলোকে নিজ বাসস্থান ত্যাগ কৰি অন্য কোনো ঠাইত আত্মগোপন কৰিব পাৰে। গান্ধীৰ মতে, যিসকল লোকে প্ৰকৃত সত্যাগ্ৰহী হোৱাত বাধাৰ সন্মুখীন হয় তেওঁলোকে আত্মগোপন কৰিব লাগে। গান্ধীজীয়ে ১৯২৮ চনত বৰদলিৰ সত্যাগ্ৰহীসকলক হিজৰাট পালন কৰিবলৈ উপদেশ দিছিল।

এনেদৰে গান্ধীজীয়ে সত্যাগ্ৰহীসকলক কেতবোৰ শক্তিশালী উপায়েৰে অসহযোগ আন্দোলন কৰিবলৈ উৎসাহিত কৰিছিল। এই সত্যাগ্ৰহৰ জৰিয়তে ভাৰতবৰ্ষত প্ৰবল আৰু ব্যাপক ৰূপত হোৱা স্বাধীনতা আন্দোলনৰ ফলত ইংৰাজসকলে ভাৰত ত্যাগ কৰিবলৈ বাধ্য হৈছিল।

ন্যাসৰক্ষী ব্যৱস্থা (Trusteeship) :

গান্ধীজীয়ে ন্যাসৰক্ষী ব্যৱস্থাৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছিল। পুঁজিপতিসকলে নিজৰ ব্যক্তিগত অভাৱ পূৰণৰ কাৰণে প্ৰয়োজনীয় ধন নিজৰ কাৰণে ব্যয় কৰি বাকী থকাখিনি সমাজৰ মংগলৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰাৰ ব্যৱস্থা

গঢ়ি তুলিলে। ফলস্বৰূপে স্বাধীন হ'ল যদিও ভাৰতবৰ্ষ দ্বিখণ্ডিত হৈ তেতিয়াই পাকিস্তানৰ জন্ম হয়। গান্ধীজীয়ে এনে বিভাজনৰ বিৰোধিতা কৰিছিল আৰু বিভাজন ৰোধ কৰিব নোৱাৰি ক্ষুণ্ণ হৈ পৰিছিল।

স্বাধীনতাৰ পিছত তেওঁ কোনো চৰকাৰী পদবী গ্ৰহণ নকৰি নিঃস্বার্থভাৱে দেশসেৱাত ব্ৰতী হৈ আছিল যদিও তেওঁ দীৰ্ঘদিন এই সেৱা কৰিবলৈ সুবিধা নাপালে। ১৯৪৮ চনৰ ৩০ জানুৱাৰীৰ দিনা গান্ধীয়ে আততায়ীৰ গুলীত প্ৰাণ আছতি দিবলগীয়া হ'ল।

গান্ধীজীৰ মৃত্যুৰ পিছতো তেওঁৰ কৰ্ম পদ্ধতি, জীৱনচৰ্চা, অহিংসা, প্ৰেম, আত্মত্যাগ আদি মূলমন্ত্ৰই সমগ্ৰ বিশ্বৰে জনমানসক প্ৰভাৱান্বিত কৰি আহিছে। তেওঁৰ আত্মজীৱনী “ মোৰ সত্য অন্বেষণৰ কাহিনী” (The Story of My Experiment with Truth) য়ে প্ৰতিটো ক্ষণতে প্ৰতিজন ভাৰতীয়কে অনুপ্ৰাণিত কৰি আহিছে।

গান্ধীজীৰ সত্যাগ্ৰহৰ ধাৰণা (Gandhiji's View on Satyagraha):

গান্ধীজীৰ অহিংসা পদ্ধতিৰ এক উল্লেখযোগ্য নীতি হ'ল সত্যাগ্ৰহ। সত্যাগ্ৰহৰ অৰ্থ হৈছে প্ৰেম আৰু সত্যৰে নিজৰ কৰ্তব্য দৃঢ়তাৰে পালন কৰা। সত্যাগ্ৰহ নৈতিক শক্তিৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত। গান্ধীৰ মতে সত্যাগ্ৰহ এক সক্ৰিয় প্ৰতিৰোধ যাৰ জৰিয়তে সত্যৰ প্ৰতি অনুসৰণ কৰা হয়। গান্ধীজীয়ে সত্যাগ্ৰহৰ নীতি প্ৰথমতে নিজৰ জীৱনত, তাৰ পিছত দক্ষিণ আফ্ৰিকাৰ ইউৰোপীয় সকলৰ বৰ্ণ বৈষম্যৰ বিৰুদ্ধে আৰু শেষত ১৯২০ চনৰ পৰা ভাৰতৰ স্বাধীনতা আন্দোলনত প্ৰয়োগ কৰিছিল। সমাজ ব্যৱস্থাত থকা অসত্য, অপবিত্ৰ কু-প্ৰথা, অন্যায়, শোষণ আদিৰ বিৰুদ্ধে থিয় দিয়াটোৱেই হৈছে সত্যাগ্ৰহ।

গান্ধীজীয়ে সত্যাগ্ৰহীসকল কেনে প্ৰকৃতিৰ হ'ব লাগে তাৰ এক বৰ্ণনা কৰিছে। তেওঁৰ মতে সত্যাগ্ৰহীসকল সবল, দৃঢ় চৰিত্ৰৰ আৰু কৰ্তব্যনিষ্ঠ হ'ব লাগিব।

গান্ধীজীৰ মতে, যদি কোনো পুঁজিপতিয়ে ন্যাস গঠন কৰিবলৈ আগ্ৰহ প্ৰকাশ নকৰে তেনেহ'লে তেওঁলোকৰ উদ্যোগসমূহ চৰকাৰে অধিগ্ৰহণ কৰিব। এনেদৰে অধিগ্ৰহণ কৰা সম্পত্তি চৰকাৰে মানৱজাতিৰ কল্যাণৰ অৰ্থে ব্যৱহাৰ কৰিব। চৰকাৰীভাৱে পৰিচালনা কৰা উদ্যোগসমূহত শ্ৰমিকৰো অংশ থাকিব। গান্ধীজীয়ে বৃহৎ উদ্যোগবিলাকৰ ক্ষেত্ৰত কেন্দ্ৰীকৰণ নীতিৰ পৰিৱৰ্তে বিকেন্দ্ৰীকৰণ নীতি গ্ৰহণ কৰাৰ সপক্ষে মত প্ৰকাশ কৰিছে।

গান্ধীজীৰ মতে, কেন্দ্ৰীভূত উদ্যোগ আৰু অহিংসাৰ একেলগে অৱস্থান ঘটিব নোৱাৰে। কেন্দ্ৰীভূত উদ্যোগৰ উদ্যোগপতিৰ বিৰুদ্ধে অসহযোগ নীতি গ্ৰহণ কৰিব পাৰিব। এনেদৰে গান্ধীয়ে সম্পদৰ সমবিতৰণৰ ব্যৱস্থা অহিংস সমাজবাদী ব্যৱস্থাৰ মূল ভেটি বুলি গণ্য কৰিছে।

গান্ধীজীয়ে পুঁজিপতি আৰু জমিদাৰসকলৰ মনোভাৱ পৰিৱৰ্তনৰ বাবে শান্তিপূৰ্ণ উপায় গ্ৰহণৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিছিল। তেওঁ সংশোধনৰ মনোভাৱ আৰু বুজাবুজিৰ মাজেৰে শ্ৰমিক আৰু কৃষকসকলৰ বাবে ন্যাস গঠন কৰাৰ চিন্তা কৰিছিল। গান্ধীজীয়ে পুঁজিপতি আৰু জমিদাৰসকলক তেওঁলোকৰ সম্পত্তিৰ কাৰণে ক্ষতিপূৰণ দি শান্তি বজাই ৰখাৰ ওপৰতো গুৰুত্ব প্ৰদান কৰিছিল। এনেদৰে

সত্যাগ্ৰহ কৰিলে সত্যাগ্ৰহীৰ লগতে যাৰ বিৰুদ্ধে সত্যাগ্ৰহ কৰা হয়, তেওঁ উপকৃত হয়। সত্যাগ্ৰহ কৰোঁতে আনৰ বিৰুদ্ধে কোনো শাৰীৰিক শক্তি প্ৰয়োগ নকৰি যুক্তিৰে মন জয় কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিব লাগে।

সত্যাগ্ৰহীসকল সকলো ধৰণৰ ভয়ৰ পৰা মুক্ত। কাৰণ তেওঁলোকৰ আচল শক্তি হৈছে প্ৰবল নৈতিক বল। এনে নৈতিকতা থকা কাৰণে তেওঁলোক ক্ৰোধ, ঘৃণা আৰু শংকামুক্ত, একাগ্ৰতা আৰু ধৈৰ্যগুণ সম্পন্ন হয়।

এজন সত্যাগ্ৰহীয়ে আনক কেতিয়াও আঘাত নকৰে। সত্য আৰু প্ৰেমৰ ভেটিত সত্যাগ্ৰহ প্ৰতিষ্ঠিত। গান্ধীজীয়ে প্ৰথমতে বাজনৈতিক শোষণৰ বিৰুদ্ধে দক্ষিণ আফ্ৰিকাত সত্যাগ্ৰহ কৰি যথেষ্ট সফলতা লাভ কৰিছিল। শেষলৈ ভাৰতবৰ্ষত তেওঁ অহিংসা উপায়েৰে সকলো মানুহক সকলো ধৰণৰ শোষণ-নিষ্পেষণৰ পৰা মুক্ত কৰি সত্যাগ্ৰহৰ জৰিয়তে ভাৰত স্বাধীন কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল।

সত্যাগ্ৰহৰ কৌশলসমূহ (Techniques of Stayagraha) :

গান্ধীজীয়ে সত্যাগ্ৰহৰ বিভিন্ন কৌশল সম্পৰ্কে উল্লেখ কৰিছে। এই কৌশলসমূহ তলত উল্লেখ কৰা ধৰণৰ।

অসহযোগ (Non-Cooperation) :

গান্ধীজীয়ে অসহযোগক সত্যাগ্ৰহৰ এক অতি উৎকৃষ্ট কৌশল বুলি অভিহিত কৰিছে। জনসাধাৰণে চৰকাৰী আইন অমান্য কৰি আৰু আন কোনো ধৰণে অসহযোগিতা কৰিলে চৰকাৰে অনিৰ্দিষ্ট সময়ৰ কাৰণে জনসাধাৰণৰ ওপৰত শোষণ আৰু অত্যাচাৰ কৰি থাকিব নোৱাৰে। গান্ধীজীয়ে চৰকাৰৰ লগতে সমাজৰ সকলো ধৰণৰ শোষণকাৰীৰ দল আৰু সংস্থাৰ বিৰুদ্ধে অসহযোগ কৰি জনসাধাৰণক শোষণমুক্ত কৰাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিছে।

অসহযোগ কৰিবলৈও সত্যাগ্ৰহকাৰীয়ে কেইটামান বিশেষ উপায় অৱলম্বন কৰিব পাৰে। এইবোৰৰ ভিতৰত হৰতাল, সামাজিক বয়কট, পিকেটিং, আইন অমান্য, অনশন ধৰ্মঘট, হিজৰাট ইত্যাদি।

হৰতাল : অসহযোগৰ এক প্ৰধান কৌশল হ'ল হৰতাল পালন কৰা। হৰতাল পালন কৰিলে সকলো চৰকাৰী-বেচৰকাৰী কাম কাজ বন্ধ থকাৰ উপৰিও বজাৰ, দোকান-পোহাৰ, ব্যৱসায়-বাণিজ্য আদি সকলো বন্ধ থাকে। চৰকাৰে কৰা অন্যায়াৰ প্ৰতিবাদ কৰিবলৈ হৰতাল কৰা হয়। এই ক্ষেত্ৰত গান্ধীজীয়ে হৰতাল পালনৰ বাবে দুটা চৰ্ত আৰোপ কৰিছে। প্ৰথমে, হৰতাল সঘনে পালন কৰিব নালাগে। দ্বিতীয়তে, হৰতাল স্বেচ্ছামূলকভাৱে হোৱা উচিত।

সামাজিক বয়কট : সত্যাগ্ৰহ আন এক উল্লেখযোগ্য কৌশল হ'ল সামাজিক বয়কট। যিসকল লোকে জনসাধাৰণে চৰকাৰৰ বিৰুদ্ধে প্ৰতিবাদ কৰোতে সহযোগ নকৰে তেওঁলোকক বাইজে বৰ্জন কৰিব পাৰে। এই কৌশলেই হ'ল সামাজিক বৰ্জন বা বয়কট। অৱশ্যে সামাজিক বয়কটৰ দ্বাৰা কোনো ব্যক্তিক অত্যাৱশ্যকীয় সামাজিক সেৱাৰ পৰা বঞ্চিত কৰা নহয়।

পিকেটিং : অসহযোগৰ কাৰণে গান্ধীজীয়ে উল্লেখ কৰা আন এক উপায় হ'ল পিকেটিং। পিকেটিঙৰ দ্বাৰা মানুহক কৰ্তব্যত যোগদান কৰাত বাধা প্ৰদান কৰা হয়। গান্ধীজীৰ মতে পিকেটিং কৰা সময়ত কোনো ধৰণৰ অশান্তিময় পৰিস্থিতিৰ সৃষ্টি হ'ব নালাগে। পিকেটিংকাৰীয়ে কোনো প্ৰকাৰৰ ভীতি প্ৰদৰ্শন, অসৎ ব্যৱহাৰ, প্ৰতিমূৰ্তি দাহ বা অনশন কৰাৰ পৰা বিৰত থাকিব লাগে। গান্ধীজীয়ে ধৰ্ণা দি পিকেটিং কৰাৰ বিৰোধিতা কৰিছিল।

অনশন : গান্ধীজীয়ে বিশ্বাস কৰা অসহযোগৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ কৌশল হ'ল অনশন। তেওঁ সকলো লোকে অনশন কৰাৰ বাবে যোগ্য নহয় বুলি মত প্ৰকাশ কৰে। তেওঁৰ মতে যিসকল লোকৰ নৈতিক বল, মনৰ শুদ্ধতা, শৃংখলাবদ্ধতা আৰু আত্মবিশ্বাস থাকে তেনে লোকেহে অনশন কৰাৰ বাবে যোগ্য। গান্ধীয়ে স্বাধীনতা সংগ্ৰামৰ সময়ত কেইবাবাৰো অনশন কৰিছিল। অনশন দুই প্ৰকাৰৰ— আমৰণ অনশন আৰু কিছু সময়ৰ বাবে কৰা অনশন।

ধৰ্মঘট : ধৰ্মঘটৰ যোগেদিও সত্যাগ্ৰহ প্ৰতিপন্ন কৰিব পাৰি। সাধাৰণতে শ্ৰমিকসকলে তেওঁলোকৰ প্ৰাপ্য আদায়ৰ বাবে ধৰ্মঘট কৰে। অন্যায়া, দুৰনীতি